

УДК 343.16

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-1-29>

Микола РЕПАН

викладач

(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

mykola.repan@dduvs.edu.ua

СУД ПРИСЯЖНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ

Автором доведено, що в діяльності суду присяжних у кримінальному процесі України існують проблеми:

- відсутність у присяжних юридичної освіти позбавляє їх можливості критичного осмислення доказів у справі;
- відсутність знань норм кримінального права позбавляє присяжних робити висновок про наявність у діях обвинуваченого певного складу кримінального правопорушення та здійснювати вірну їх кваліфікацію;
- судові рішення присяжних без належної обґрунтованості є незаконними;
- відсутність у присяжних юридичних знань ставить їх у залежність від професійних суддів при ухваленні судових рішень та ставить під сумнів доцільність існування суду присяжних у кримінальному провадженні України.

Ключові слова: кримінальне провадження, суд, судді, присяжні, проблеми запровадження суду присяжних.

Постановка проблеми. Кримінальне провадження і особливо його центральна чи, як її інколи називають, головна стадія кримінального процесу – судовий розгляд з давнини перебуває у полі зору громадськості, держави та науковців. Кримінальне провадження цікавить людей, бо саме у ході кримінального провадження найсуворіше зачіпаються права людини. Не так давно у радянські часи за вироком суду у кримінальному провадженні обвинувачений міг бути позбавлений життя, тобто за вироком суду обвинуваченому могло бути призначено покарання – смертна кара. У радянські часи така міра покарання могла бути призначена навіть за розкрадання державного або громадського майна в особливо великих розмірах (ст. 86-1 Кримінального кодексу Української РСР згідно з Указом ПВР від 27.06.61 року), тобто за вчинення економічних злочинів [7]. У деяких країнах смертна кара застосовується до обвинувачених й теперішній час, тому кримінальне провадження, його справедливості і точності у визначенні винуватих перебуває під суворим спостереженням з боку суспільства. Звісно судовий розгляд, як стадія кримінального провадження де й відбувається остаточне визнання особи винуватою у вчиненні злочину, набувають особливої актуальності. Актуальними є питання хто та за якою процедурою приймає такі важливі для людини рішення про визнання її винуватою у вчиненні злочину. В Україні відзначають певну недовіру до окремих суддів, що позначається на негативному ставленні людей до судової системи в цілому, тому владає шукає шляхи покращення судової влади в Україні. Принагідно відзначимо, що проведені реформи в системі судочинства значно підвищили якість роботи суддів України, про те суспільство все ж вимагає покращення такої роботи. Народні депутати України активно шукають можливість покращення судочинства. На їх

© М. Репан, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9251-0961>

думку, запровадження суду присяжних у кримінальному процесі України може відновити довіру громадян до судів України. «Суд присяжних – це інструмент народовладдя та довіри до судової системи. На жаль, через структурні реформи, залучення іноземців до конкурсів ми не змогли відновити довіру громадян до судів. Важливо, щоб люди відчували свою причетність до справедливого судочинства. Це можливо лише через участь громадян у процесі, що також передбачено Конституцією, де правосуддя здійснюється через суддів одноособово, колегіально та через суд присяжних», – зазначив народний депутат України П. Фролов, окреслюючи шляхи вирішення проблеми з недовірою до суддівської системи [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Звісно такі важливі питання були предметом багатьох наукових досліджень. Серед науковців, які обрали темами своїх наукових досліджень названі питання: І. Басиста, І. Волоско, І. Гловюк, В. Гончаренко, О. Капліна, Л. Лобойко, А. Логвиненко, О. Михайленко, М. Михеєнко, В. Нор, М. Погорецький, В. Попелюшко, І. Самсін, В. Сердинський, В. Тertiшник, В. Трофименко, А. Туманянц, Л. Удалова, О. Шило, В. Щерба, В. Юрчишин, О. Юхно, О. Яновська та багато інших.

Вченими досліджувалися різні аспекти судового розгляду, у тому числі й питання залучення до здійснення правосуддя присяжних, але складність даного питання через його багатоаспектність та різноманітність пропозицій у його вирішенні спонукають до подальших наукових розробок. Наведена нижче цитата, на наш погляд, доволі яскраво визначає проблемність та пріоритетність у реформуванні судової системи України через запровадження суду присяжних: «Від часу своєї першої появи на наших теренах і донині, суд присяжних мав як палких прибічників, так і запеклих опонентів серед авторитетних вітчизняних правників. На сучасному етапі розвитку судочинства в Україні суд присяжних отримав підтримку діючого президента – розширення застосування суду присяжних було однією з його передвиборних обіцянок» [3].

Беззаперечно питання доцільності запровадження суду присяжних у кримінальному процесі України є важливими для суспільства, тому ці питання й зайняли певне місце у передвиборній програмі Президента. Позитивним є й те, що Президент не забуває своїх обіцянок і діє у напрямку їх реалізації, але для їх реалізації потребує глибокого наукового обґрунтування, вивчення практичної складової цього питання у сучасних умовах тощо.

Отже, питання запровадження суду присяжних у кримінальному процесі України без сумніву є актуальною темою наукового дослідження.

Мета статті – висловити пропозиції щодо доцільності запровадження суду присяжних у кримінальному процесі України та необхідності його розширення щодо розгляду більшої кількості кримінальних проваджень судом присяжних.

Виклад основного матеріалу. Виклад основного матеріалу, на наш погляд, слід розпочати із з'ясування суті суду присяжних та як він працює у різних країнах. На наш погляд, це питання доволі стисло й повно висвітлили Д. Фоміна та А. Черненко. Вони зазначають: «У світовій юридичній практиці прийнято виділяти дві основні моделі суду присяжних – англо-американська (класична) та континентальна (європейська). Для англо-американської моделі суду присяжних (США, Велика Британія, Канада, Бельгія, Швейцарія, Мальта тощо) характерним є те, що колегія присяжних виносить вердикт (*de lege ferenda*) про винуватість (невинуватість) особи у вчиненні злочину без участі професійних суддів. У випадку, якщо присяжні виражають згоду з обвинувальним актом, в подальшому професійний суддя призначає підсудному конкретний вид та розмір покарання. За таких умов, очевидно, що компетенція присяжних і професійних суддів є різною, оскільки перших прийнято відносити до «суддів факту», натомість, других – до «суддів права». При континентальній моделі (Франція, Німеччина, Італія, Греція, Австрія, Данія та ін.) колегія із числа професійних суддів та представників народу всі питання, які пов'язані з розглядом справи (у тому числі, дослідження доказів, встановлення наявності чи відсутності у діях

особи ознак складу злочину) та постановленням вироку (кваліфікація злочину, призначення покарання) вирішують спільно. Непрофесійних суддів називають «шефени», що з німецької перекладається як «член», «засідатель», які беруть участь у всіх стадіях процесу. При цьому, на відміну від кандидатів у присяжні, які обираються одноразово (англоамериканська модель суду присяжних), шефени виконують свої повноваження протягом певного періоду часу. Водночас, деякі держави (Японія, Люксембург, Фінляндія) взагалі відмовилися від інституту присяжних як такого, посиляючись на його неефективність, оскільки не змогли впоратися із збільшенням обсягу роботи судів, уповільненням загального руху справи та, як наслідок, різким збільшенням тривалості судових засідань у порівнянні з процесами, що їх ведуть судді самотійно» [8, с. 206–207].

Вивчивши дисертаційні дослідження, монографії, фахові статті та тези доповідей на наукових заходах, можемо сказати, що в національній науці питання діяльності суду присяжних вивчається доволі тривалий час. Але цей процес пожвавився після прийняття Конституції України у 1996 році, де було закріплено діяльність в Україні суду присяжних. Щодо кримінального процесу, то питання функціонування суду присяжних перейшли у практичну площину лише після прийняття у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Зауважимо, що більшість вчених та практиків висловлювалися за запровадження в Україні суду присяжних класичного (англоамериканського) типу, але у КПК України було закріплено суд присяжних європейського типу (суду шефенів), який діє й до тепер. Проте, науковці продовжують сперечатися щодо доцільності існування суду присяжних взагалі, або його переходу на англо-американський тип (модель). Думаємо, що до таких висновків науковців наштовхує практика діяльності суду присяжних, тож проаналізуємо таку практику.

Сердинський В.С. якраз й наводить перший приклад практичного застосування суду присяжних в Україні та вказує на певні проблеми в його діяльності: «Так, варто згадати першу судову справу, яка розглядалася за новим Кримінальним процесуальним кодексом судом присяжних Личаківського районного суду Львова: марокканець Отман Шакіб звинувачувався у вбивстві Леона Фрайфельда. Рішенням суду присяжних його було визнано невинуватим. А при апеляційному перегляді справи Отмана Шакіба визнано винуватим у скоєнні злочину та призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком на 15 років. Така ситуація звичайно викликає ряд доречних питань, що постають як перед вітчизняною юридичною наукою, так і перед законодавцем: перш за все, стосовно кількості присяжних, по-друге, стосовно їх безсторонності та неупередженості, по-третє, стосовно можливості тиску на них та корумпованості. Інше питання, яке постає, – чи доцільно взагалі залишати цей інститут у такому вигляді та чи дійсно він забезпечує участь народу у здійсненні правосуддя, а також чи має сенс розглядати справу в суді присяжних, якщо в апеляційній інстанції справу переглядатимуть професійні судді? [4, с. 169].

А. О. Логвиненко, аналізуючи це ж рішення суду, зазначає: «В цьому випадку доречним буде згадати вирок Личаківського районного суду м. Львова від 4 березня 2014 р., за яким судом присяжних підсудного О. було виправдано у вчиненні ним умисного вбивства з хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України). При цьому О. визнали невинуватим лише присяжні, тоді як два професійні судді написали окремі думки, у яких висловили свою незгоду з вердиктом непрофесійних колег (виділено – М. Репан). Однак вироком колегії суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Львівської області від 24 липня 2014 р. О. було визнано винуватим у пред'явленому обвинуваченні за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України та призначено покарання у виді п'ятнадцяти років позбавлення волі. Суд своє рішення мотивував тим, що судом присяжних «надано віри лише показам обвинуваченого» та не взято до уваги покази свідків та низку суперечностей у показах О., які останній постійно змінював. Окрім того, при постановленні вироку судом допущені істотні порушення кримінального процесуального закону (присяжні, як основні, так

і запасні, у перервах для відпочинку в нараді суддів спілкувалися між собою) [1]. З вищеведеного випливає, що суд присяжних, постановляючи виправдувальний вирок, не діяв професійно та об'єктивно, а, вочевидь, керувався емоціями (виділено – М. Репан). Однак ціна такої помилки є вкрай високою, оскільки вона впливає на долі людей [1, с. 178–179].

А. О. Логвиненко продовжує вказувати на проблеми запровадження суду присяжних у кримінальний процес: «Важливим є те, що для того, щоб стати присяжним, юридична освіта не вимагається, що, на нашу думку, є одним з факторів того, чому в Україні ця система не діє в повному обсязі. Тобто, здійснювати правосуддя має право особа, яка, м'яко кажучи, не орієнтується у юриспруденції. Разом із тим, доводиться констатувати, що у законодавстві зарубіжних держав також не має обмежень з цього приводу. За таких умов, видається, що для того, щоб присяжний міг брати участь у розгляді справи та вирішувати поставлені перед ним завдання, він, принаймні, повинен мати юридичну підготовку. Однак на практиці такий механізм чомусь не застосовується (в інтерв'ю львів'янка, яка брала участь у першому в історії України суді присяжних, заявила, що їм обіцяли, що вони проходять юридичні курси, однак жодної інформації їм не було надано). Саме тому існує більша схильність серед присяжних виносити рішення на підставі емоцій, а не закону» [1, с. 178].

Ми поділяємо думку А. О. Логвиненко про непрофесійні дії присяжних, а також згодні з тим, що присяжні ухвалили виправдувальний вирок не на основі аналізу системи доказів, а лише на вірі до показань обвинуваченого, який саме й використав єдиний свій шанс тиснути на емоції присяжних, що й спрацювало. На відміну від присяжних, професійні судді у цій же справі ухвалили правосудне рішення саме на аналізі зібраних у справі та перевірених у судовому засіданні доказів і їх рішення в апеляційній інстанції знайшло підтвердження. Суд присяжних, на нашу думку, може працювати у таких країнах, де кримінальний процес не містить формального (чітко виписаного в законі) поняття доказів, де судочинство здійснюється не на аналізі доказів, що здобуті у кримінальному провадженні, а на законах логіки чи здорового глузду. У нашій країні, на сьогоднішній день, кримінальний процес передбачає прийняття рішень у справі виключно на підставі доказів, що обґрунтовують певне рішення. На наш погляд, суд присяжних, в силу відсутності знань у галузі доказового права, може ухвалювати свої рішення виключно на своєму сприйнятті обставин справи та на емоціях. На сьогодні в кримінальному процесі України суд присяжних допускається лише у розгляді тяжких злочинів, але ми припускаємо, що з метою реалізації передвиборної програми Президента тощо, застосування суду присяжних може бути розширено й на інші не тяжкі злочини, наприклад, у справах про домашнє насильство, тобто вчиненні злочину, передбаченого статтею 126-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Згідно з даною статтею, «домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи» (ст. 126-1 КК України). На нашу думку, присяжні, як люди, які не володіють спеціальними знаннями у галузі кримінального права, не зможуть повною мірою усвідомити, які саме дії підпадають під ознаки даного злочину, а також вони не володіють спеціальними знаннями у галузі кримінального процесу, де міститься поняття доказів. Більше того, з власного досвіду знаємо, що певні люди по різному оцінюють стосунки в сім'ї, багато людей не вважають дії одного з подружжя злочинними, навіть тоді, коли домашнє насильство реально доведено, бо у кожного склалися свої стереотипи поведінки в сім'ї. Відповідно до цих стереотипів такі люди допускають прояви насильства в сім'ї, і їх ставлення до домашнього насильства, не зміниться і тоді, коли вони стануть присяжними. Ми також припускаємо, що й у інших кримінальних провадженнях, до яких залучаються присяжні, у них можуть бути свої стереотипи, скажімо, у справах про державну

зраду, вчинену в умовах воєнного стану тощо. На стереотипи таких людей чи на їх оцінку певних подій можуть впливати їх політичні погляди, ставлення до країни-агресорки, її громадян тощо. Все це може негативно впливати на їх якості як присяжних, а головне на їх рішення у конкретній справі. Думаємо, що присяжний може під час розгляду конкретної кримінальної справи виставляти себе виключно доброю людиною, яка вміє прощати, тому може ухвалювати рішення у справі на користь обвинуваченого, який захищається від обвинувачення, незважаючи на те, що обвинувачення безсумнівно доведено. Захисники ж можуть спонукати присяжних бути добрими до обвинуваченого, звертаючи увагу на якість позитивні моменти характеристики обвинуваченого, його молодий вік, наявність на його утриманні дітей, пристарілих батьків тощо, тобто все, що може виставляти обвинуваченого звичайною людиною, яка не заслуговує на покарання. Такі моменти менше впливають на суддю професіонала, який ухвалює рішення на підставі доказів, а ось присяжний, маючи прогалини у розумінні ролі доказів, у своїх рішеннях опирається на емоції, що не узгоджується з його призначенням. Звісно, ми не виключаємо й присяжних, які були потерпілими від злочину, чи мають близьких людей, які стали потерпілими від злочину, яким не відшкодували збитки завдані злочином, чи злочинці отримали занадто м'яке, на їх думку, покарання тощо, тому такі присяжні у своїх рішеннях у справі можуть бути надмірно суворими у ставленні до обвинувачених, що теж не може оцінюватися як правосуддя. Також, хотілось би звернути увагу, що негативно впливає на оцінку діяльності судової системи й той факт, коли судді і присяжні не знаходять між собою спільної оцінки обставин справи, висловлюючи кардинально протилежні рішення. Такі випадки підривають довіру до судової системи, що й підтверджується наведеним вище випадком у діяльності Личаківського районного суду міста Львова. Тут, на нашу думку, професійний суддя виглядає більш привабливішим, бо він все ж має юридичну освіту, певний юридичний стаж, перевіряється спеціальними службами на предмет патріотизму, безпартійності тощо. Окрім того, професіонал завжди є пріоритетним порівняно з непрофесіоналом, бо важко знайти людину яка б погодиться на хірургічну операцію, яку буде проводити ветеринар, а не лікар-хірург, або ж не всі погодяться навіть на ремонт автомобіля непрофесійним автомеханіком. Чому ж ми повинні погоджуватися на судовий розгляд справи не суддею професіоналом, а автомеханіком чи ветеринаром?

На ці ж обставини звертає увагу й В.С. Сердинський: «З юридичної точки зору, внутрішнє переконання визначається як враження, що сформувалося у суддів і присяжних засідателів під впливом доказів сторони звинувачення та засобів захисту обвинуваченої особи. Зауважимо, що внутрішні переконання, якими керуються і професійні судді, і так звані «народні судді», значно відрізняється. У професійних суддів при формуванні внутрішнього переконання переважає раціоналізм, у журі ж присяжних домінує емоційний аспект. Це дає можливість зробити висновок, що здійснення правосуддя судом присяжних відбувається під надзвичайним антропологічним впливом. Пересічний громадянин в статусі присяжного прирівнюється до професійного судді та здійснює правосуддя згідно з власним переконанням без будь-якої юридичної аргументації та належного юридичного обґрунтування свого рішення [4, с. 170].

Хотілося б звернути увагу ще на один аспект роботи присяжних, а вірніше на результат їх роботи, тобто рішення, що приймають присяжні. В.С. Сердинський, у наведеній вище цитаті, зазначає, що рішення присяжних не містить належного юридичного обґрунтування і це не відповідає вимогам закону, що містяться у ст. 370 КПК України щодо судових рішень у кримінальному провадженні та повинні вважатися незаконними.

Сердинський В.С. також звертає увагу й на інші проблеми в діяльності присяжних: «Аналіз статей 368 «Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку» та 391 «Порядок наради і голосування в суді присяжних» Кримінального процесуального кодексу дає можливість виділити цілий ряд проблемних питань, на які мають дати відповідь присяжні:

- чи містить діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа, склад кримінального правопорушення;
- якою статтею закону України про кримінальну відповідальність він передбачений;
- чи вчинив обвинувачений кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності.

Так, на практиці постає питання належного дотримання положень статті 391 КПК. Як зазначає в своєму дисертаційному дослідженні Солодков А.А., «виникає загроза неправомірного впливу професійних суддів на внутрішнє переконання присяжних», законодавство України «ставить присяжних у становище пасивних учасників процесу здійснення правосуддя, які в силу відсутності знань у галузі права вимушені підтримувати позицію професійних суддів стосовно вирішення тих питань юридичного характеру, що потребують таких знань...». У зв'язку з цим слушною вважаємо пропозицію розмежування компетенції професійних суддів та присяжних навіть при змішаній колегії. Звертаючи увагу на можливий вплив професійних суддів на присяжних в нарадчій кімнаті, дослідники цього питання застерігають про ризик перетворення суду присяжних в суто формальний інститут, де думка присяжних не матиме особливих важелів [4, с. 171].

Ми згодні з дослідниками, бо присяжні, які не мають юридичної освіти та певних знань, навряд чи знають, що таке склад кримінального правопорушення, не знають поняття осудності чи обмеженої осудності тощо, тому відповісти на питання, що ставляться у ст. 368 КПК України до них при ухваленні судового рішення не зможуть. Звісно цю роботу за них зроблять професійні судді, але у чому тоді роль присяжних?

Для переконливості наведемо ще один приклад з судової практики: «Бердичівський міськрайонний суд, розглянувши кримінальне провадження по обвинуваченню двох мешканок Бердичева у зайнятті гральним бізнесом, виправдав їх у зв'язку з недоведеністю, що дане кримінальне правопорушення вчинене обвинуваченими. Про це повідомляє пресслужба суду.

Йдеться про події ще 2012 року. Двох жінок 1975 та 1976 років народження обвинувачено у тому, що вони, достовірно знаючи про заборону зайняття гральним бізнесом в Україні, маючи корисливі мотиви, з метою отримання незаконного прибутку, займалися вказаним видом діяльності. Згідно з обвинуваченням, це відбувалося в одному з торгівельних павільйонів на території одного з ринків у Бердичів. Під час обшуку там було вилучено 17 гральних автоматів. На час подій обвинувачені працювали на посаді адміністратора та оператора-касира відповідно. Жодна з них своєї вини в інкримінованих правопорушеннях не визнала, обидві відмовились від дачі показань.

До суду справа надійшла у 2014 році та за увесь час слухалася кількома складами суду.

При ухваленні даного вироку суд, ґрунтуючись на власному переконанні, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їхній сукупності, надав оцінку всім дослідженим доказам з точки зору їхньої належності, допустимості, достовірності і достатності та дійшов висновку, що пред'явлене обвинувачення не знайшло свого підтвердження.

Зокрема, слідство не встановило, чим саме були ті 17 предметів, схожих на гральні автомати, оскільки щодо них не призначалася і не проводилася відповідна експертиза; не підтверджено походження вилучених під час огляду місця події коштів (кому вони належать, яким чином з'явилися у приміщенні, кому мали бути передані тощо), так як і не встановлювалося, хто, як, у якій кількості отримував прибуток з даної незаконної діяльності; не проводилася оперативна закупка.

«Докази щодо осіб, які не були організаторами бізнесу, їхнього усвідомлення участі у зайнятті забороненим видом господарської діяльності та, обов'язково, наявності мети отримання незаконного прибутку, корисливого мотиву не лише суду не надавалися,

але й взагалі не збиралися, хоча про це були навіть вказівки суду при поверненні справи на додаткове розслідування, які були підтримані судом апеляційної інстанції, однак були проігноровані (справа № 274/105/14-к)» [5].

З наведеного судового прикладу можна з впевненістю стверджувати, що навряд чи присяжні, як пересічні громадяни без юридичної освіти могли б оцінити, зібрані у справі докази та ухвалити правомірне рішення. Так, сьогодні ми маємо доволі складну процедуру доказування у кримінальному провадженні з формальним поняттям доказів, що у деяких випадках являє певну проблему й для професійних суддів. Науковці й практики (С. Юрко, О. Солоха та інші) висловлюють думку про можливий дозвіл на проведення експертизи у галузі права як джерела «м'якого права» у кримінальному провадженні у судах нижчого рівня, бо така експертиза допускається у Верховному Суді та Конституційному Суді України [9]. Звісно, якщо чинне законодавство є складним для професійних суддів, то для присяжних це питання просто недосяжне.

У деякого може з'явитися думка про необхідність спростити процес доказування у кримінальному провадженні до зразків, які діють в розвинених країнах, іншими словами видалити з кримінального процесу формальне поняття доказів та складну процедуру доказування. Коротко зауважимо, що скасування формального поняття доказів та складної процедури доказування і запровадження на їх місце загально-логічного поняття доказів, котре існує в інших країнах, може призвести до перетворення наших правоохоронних органів у каральні органи з безкарною корупцією. Обґрунтування такої думки ми виклали у спеціальній статті, тут ми не будемо повторюватися, а лише наведемо посилання на згадану публікацію [3].

Наведені приклади з судової практики яскраво засвідчують перевагу суду у складі професійних суддів над судом присяжних та переконує, не тільки у необхідності відмови від розширення повноважень суду присяжних щодо розгляду більш ширшого переліку кримінальних правопорушень, а й можливої відмови від запровадження суду присяжних у кримінальному провадженні взагалі за прикладом Японії, Фінляндії та Люксембургу.

Народні ж депутати України у запровадженні суду присяжних у кримінальному процесі України вбачають можливість відновити довіру громадян до судової системи України, як ми вже зазначали вище [2]. Це, на нашу думку, не можливо, як не можливо очікувати від людини позитивного результату від її роботи, коли ця людина ніколи не виконувала таку роботу, тобто не має досвіду та необхідних знань.

А. О. Логвиненко процитував В.М. Тертишника, який, на наш погляд, досить яскраво оцінив непрофесійну роботу присяжних: «Схожу позицію висловлює В.М. Тертишник, який вважає, що пропонувати неосвіченим у юриспруденції людям робити висновки щодо чисто юридичних проблем – по суті, дискредитувати саму ідею суду присяжних» [1, с. 178].

Висновки. Проведене дослідження дає можливість зробити висновки:

На наш погляд, запровадження суду присяжних у кримінальному процесі України слід відкласти доки існують, як найменше, такі проблеми:

- відсутність у присяжних юридичної освіти, що унеможливорює вивчення та критичного осмислення ними системи доказів у справі;

- не знання норм кримінального права присяжними перешкоджає можливості з'ясувати ними наявності у діях обвинуваченого складу певного кримінального правопорушення та здійснити вірну кваліфікацію цих дій;

- ухвалення присяжними судових рішень у справі без належної обґрунтованості, що робить такі рішення присяжних незаконними;

- залежність присяжних від професійних суддів при ухваленні судових рішень за відсутності у присяжних юридичних знань, що ставить під сумнів доцільність запровадження суду присяжних у кримінальному провадженні.

Висновок про необхідність відтермінувати запровадження суду присяжних у кримінальний процес України нівелює й питання про розширення повноважень суду присяжних щодо розгляду більш широкого кола кримінальних правопорушень.

Подальші напрямки розвідок у даному питанні. На наш погляд, подальші напрямки наукових досліджень слід сконцентрувати на вирішенні таких завдань:

- детально з'ясувати причини відмови від суду присяжних в Японії, Фінляндії, Люксембурзі та інших країнах;
- з'ясувати причини відмови певних країн від запровадження суду присяжних, у яких його не запроваджено, але розглядалося питання про необхідність такого запровадження;
- з'ясувати можливі недоліки у діяльності суду присяжних у тих країнах, де такий суд діє тривалий час;
- вивчити порядок формування суду присяжних, критерії відбору кандидатів до суду присяжних у закордонних країнах;
- з'ясувати чи існує спеціальна підготовка присяжних у тих країнах, де такий суд працює тривалий час та чи передбачається відповідальність присяжних у таких країнах (її види, підстави тощо).

Список використаних джерел

1. Логвиненко А. О., Суд присяжних в Україні: проблеми теорії та практики / *Юридичний вісник* 1 (46) 2018. С. 177–181.
2. Павло Фролов Суд присяжних поступово впроваджуватиметься у судову систему України – депутат (*Укрінформ*). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3942200-sud-prisaznih-postupovo-vprovadzuvatimetsia-u-sudovu-sistemu-ukraini-deputat.html>.
3. Репан М. Окремі питання джерел доказів у кримінальному провадженні *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал*. 2024. Спеціальний випуск № 1 (132). С. 332.
4. Сердинський В.С. Особливості здійснення правосуддя судом присяжних у французькій республіці *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 20. С. 169–172.
5. Суд виправдав жінок, яких понад 10 років обвинувачували у незаконному зайнятті гральним бізнесом (*Судово-юридична газета 10 лютого 2025 року*) URL: <https://sud.ua/uk/news/sudebnaya-praktika/322887-sud-vipravdav-zhinok-yakikh-ponad-10-rokiv-obvinuvachuvali-u-nezakonnomu-zaynyatti-gralnim-biznesom>
6. Суд присяжних в Україні: чи працює судове народовладдя? (*GOLAW*). URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/sud-prisyazhnykh-v-ukrayinichi-pracyuye-sudove-narodovladdya/>.
7. Указ Президії Верховної Ради Української РСР «Про внесення змін і доповнень до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів Української РСР (*Відомості Верховної Ради (ВВР)* 1961, № 28, ст. 342). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140554__140554.
8. Фоміна Д.О., Черненко А.П. Суд присяжних в Україні і зарубіжний досвід / Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 7 черв. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С. 206–209.
9. Юрко С., Солоха О. Експертизи у галузі права як джерела «м'якого права» в судовій практиці / *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 3, с. 102–109.

Надійшла до редакції 21.02.2025

References

1. Lohvynenko, A. O. (2018). Sud prysiazhnykh v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Trial by Jury in Ukraine: Problems of Theory and Practice]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 1(46), 177–181. [in Ukrainian].
2. Frolov, P. (2024). Sud prysiazhnykh postupovo vprovadzhuvatymetsia u sudovu systemu Ukrainy – deputat [Trial by Jury Will Gradually Be Introduced into the Judicial System of Ukraine – MP].

Ukrinform. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3942200-sud-prisaznih-postupovo-vprovadzuvatimetsa-u-sudovu-sistemu-ukraini-deputat.html> [in Ukrainian].

3. Repan, M. (2024). Okremi pytannia dzherel dokaziv u kryminalnomu provadzhenni [Certain Issues of Evidence Sources in Criminal Proceedings]. *Naukovyi visnyk Dniprovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav: Naukovyi zhurnal – Scientific Bulletin of Dniprovsk State University of Internal Affairs: Academic Journal*, Spec. issue 1(132), 332. [in Ukrainian].

4. Serdynskiy, V. S. (2016). Osoblyvosti zdiisnennia pravosuddia sudom prysiazhnykh u Frantsuzkii Respublitsi [Features of Jury Trial Administration in the French Republic]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence*, 20, 169–172. [in Ukrainian].

5. Sud vypravdav zhinok, yakih ponad 10 rokiv obvynuvachuvaly u nezakonnomu zainiatti hralnym biznesom [Court Acquits Women Accused for Over 10 Years of Illegal Gambling Business]. (2025, liutoho 10). *Sudovo-yurydychna hazeta – Judicial and Legal Newspaper*. Retrieved from <https://sud.ua/uk/news/sudebnaya-praktika/322887-sud-vipravdav-zhinok-yakikh-ponad-10-rokiv-obvynuvachuvali-u-nezakonnomu-zaynyatti-gralnim-biznesom> [in Ukrainian].

6. Sud prysiazhnykh v Ukraini: chy pratsiuie sudove narodovladdia? [Trial by Jury in Ukraine: Does Judicial Democracy Work?]. (n.d.). *GOLAW*. Retrieved from <https://golaw.ua/ua/insights/publication/sud-prisyazhnykh-v-ukrayinichy-praczyuye-sudove-narodovladdya/> [in Ukrainian].

7. Verkhovna Rada URSR. (1961). Ukaz Prezidii Verkhovnoi Rady URSR “Pro vnesennia zmin i dopovnen do Kryminalnoho ta Kryminalno-protsesualnoho kodeksiv URSR” [Decree of the Presidium of the Supreme Council of the Ukrainian SSR “On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Bulletin of the Supreme Council*, No. 28, Art. 342. Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/140554_140554 [in Ukrainian].

8. Fomina, D. O., & Chernenko, A. P. (2019). Sud prysiazhnykh v Ukraini i zarubizhnyi dosvid [Trial by Jury in Ukraine and International Experience]. In *Aktualni problemy diialnosti orhaniv dosudovoho rozsliduvannia: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Dnipro, 7 chervnia 2019 r.) – Current Issues of Pre-trial Investigation Authorities: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Dnipro, June 7, 2019)* (pp. 206–209). Dnipro: Dniprovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian].

9. Yurko, S., & Soloha, O. (2024). Ekspertyzy u haluzi prava yak dzherela “miakoho prava” v sudovii praktytsi [Legal Expertise as a Source of «Soft Law» in Judicial Practice]. *Naukovyi visnyk Dniprovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Dniprovsk State University of Internal Affairs*, 3, 102–109. [in Ukrainian].

ABSTRACT

Mykola Repan. Jury trial in criminal proceedings in Ukraine: problems of implementation

The author, based on the study of court decisions made by juries in criminal cases and having examined the opinions of scientists, proved that there are problems in the activities of the jury in the criminal process of Ukraine:

- the clearly defined concept of evidence and the complex procedure of evidence existing in the criminal process of Ukraine require judges to have deep legal knowledge when evaluating and using it;
- the lack of legal education among jurors deprives them of the opportunity to critically evaluate the evidence in the case;
- the lack of knowledge of the norms of criminal law deprives jurors of the ability to conclude that the actions of the accused constitute a certain element of a criminal offense and to correctly qualify them;
- the decisions of the jury without proper justification in accordance with the requirements of the law are illegal;
- the lack of legal knowledge among jurors makes them dependent on professional judges in making court decisions, which allows professional judges to influence the decisions of the jury, and this in turn deprives the jury of its meaning in criminal proceedings;
- the presence of the above problems calls into question the appropriateness of the existence of a jury trial in criminal proceedings in Ukraine.

Key words: criminal proceedings; court; judges; jurors; problems of introducing a jury trial.